

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta, 1 fl. 80 kr. za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 20 kr., za četert leta 1 fl. 15 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 12. februarja 1862.

Nova postava za vse dežele našega cesarstva zastran tarife za cesarske žebce.

Dosihmal se za cesarskega žebca ni nič plačevalo, kadar se ga je gospodar za plemo pri svoji kobili poslužil.

Ker pa plemenski žebci državi velike stroške prizadevajo in ona silno dnarja potrebuje, je — menda le za poskušnjo, ali bo šlo ali ne — sedaj odločeno, da se bo za nekatere žebce tarifa plačevala, nekteri pa se bojo tudi še vprihodnje brez plačila spuščevali.

Tarifa je odločena za nekatere žebce po 2, za nekatere po 3, in tako više noter do 10 gold. nov. dn.

Žebci bolj lahkega plemena, ako niso posebno žlahnega rodú, se bojo tudi vprihodnje brez plačila spuščali, težji pa večidel vsi po 2 ali 3 gold., za nekatere žebce v nekterih deželah, ki so menda bolj premožne, pa še več, kakor smo rekli, in sicer do 10 gold.

Čeravno bi bili želeli, da bi bilo vse pri starem ostalo, ker ravno to, da za cesarskega žebca se ni nič plačevalo, je vabilo gospodarje k cesarskim žebcom, ki so, saj pri nas, konjsko rejo dosti zboljšali, se menda vendar ni bati, da bi gospodarje nova tarifa po 2 ali k večemu po 3 gold. preveč oplašila, ker toliko morajo tudi domačemu žebcu plačati, in vendar so, čeravno ne vsi, saj večidel cesarski žebci za plemo več vredni kot domači. Al kjer bo cesarska tarifa dosti preseerala domačo, se je bati, da ne bi gospodarji opustili cesarskih žebcov, in za konjsko rejo bi bila potem takem škoda velika.

Ravno zato je menda ta postava le začasna, da se bo vidilo, kako in kaj.

Kdor si hmelja prideluje, mošjno si napolnuje!

Ker se čedalje več ola (piva) popije, setudi čedalje več hmelja potrebuje; zato je hmelj imenitno kupčijsko blago. Lahak kakor pavola pa dosti dražji se prepelje lahko kamor koli, zlasti tje, kjer so delavci dragi, zemljišča drage ali pa kjer podnebje ni za hmeljevo rejo. Lahko bi v naši Avstrii toliko hmelja pridelali kakor v drugih deželah, in potem bi se gotovo tudi znali v kupčiji s hmeljem z Angleži in Amerikanci in še celó z Virtemberčani in drugimi nemškimi deželami meriti.

V letu 1854 se je na Českem dosti hmelja pridelalo, in vendar je njegova cena tako poskočila, kakoršne noben špekulant ni pričakoval in kakoršna cena českega hmelja ni še nikdar bila. Cena enega centa žateškega hmelja (Saazerhopfen) *) je poskočila v začetku leta 1855 celó na 250 do 325 gold., akoravno se ga je na oralu 6 do 8 centov pridelalo. Pretečeno leto so pa Začani cent lepega dobrega rudečega hmelja celó po 350 do 400 gld. prodajali.

Da bi oral zemlje gospodarju donesel na leto po 1600 do 2400 gold. dohodkov, je pač redka prikazen in skor bi rekel pravi čudež, in vendar se je to v poslednjih 10 letih dvakrat pripetilo.

*) V Zatecu (Saaz) na Českem se prideluje najimenitniši hmelj.

Neizrečeno visoka cena hmelja, namreč cent po 400 gold., ne izhaja samo od tod, da se ga manj pridelala, ampak le zato, ker se ga toliko na Nemško in Angležko izvozi, vedno več ola popije, deloma pa tudi od tega, da je naš papirnati denar tako ob veljavo prišel. V letu 1854 so celó Amerikanci pri nas hmelj kupovali.

V Šmitt-ovi statistiki (Dunaj 1860) se bere, da se hmelja v našem cesarstvu okoli 50.000 centov na leto pridelala, od kterege samo na česko deželo najmanj 37.000 centov spada.

Kakor baron Čörnig v svoji statistiki piše, se je leta 1859 v našem cesarstvu 12 milijonov in 602.597 veder ola skuhalo, za kterege se je (ako na vedro ola štejeemo pol funta hmelja) 61.004 centov hmelja potrebovalo. To kaže, da le v posebno dobrih letinah kaj malega moramo iz Avstrije v ptuje dežele prodati.

Iz verjetnih naznanil posnemamo, da Angleži vsako leto nakupijo iz ptujih dežel blizo 150.000 centov hmelja, kateri vrže gotovih 15 milijonov gold. srebra, ako cent le po 100 gold. cenimo.

Torej pridelujmo hmelja, da dobimo za-nj obilo zlata in srebra iz ptujih dežel!

Kje se pridelovanje hmelja splačuje?

Napačna misel je, ki se je pa že krog in krog razširila, da se hmelj le ondi dobro ponaša, kjer trta pod milim nebom rodi. Poglejmo le, kje divji hmelj raste, in najdlji ga bomo na precej visocih hribovskih krajih in tudi v mrzlem podnebju. Nahajamo ga na Poljskem ob Visli, kjer še popolnoma krepak divji raste; še celó na podnožji tatranskih gor, v srenjah maniovski in micenaški se po vrtilih majhni hmeljniki vidijo, od katerih že stari možje ničesa povedati ne vejo, kadaj so se zasadili; ravno tukaj sem vidil hmeljove brajde po 2 $\frac{1}{2}$ pavce debele, ktere popolnoma zapuščene tukaj, kjer huda zima od 20 do 30 st. R. razsaja, že morebiti čez 50 let zdrave in močne rastejo in vsako leto po 2 do 3 čevlja visoke in čvrste mladike po mejah poganjajo, ki sem jih letos z najlepšim in dišečim cvetjem obložene vidil. — V Kentu, največem angležkem hmeljniku, ne raste vinska trta, in dostikrat se primeri, da umerje marsikak kmetič tukaj, ki svoje žive dni ni kapljice vina okusil. Ravno tako se tudi nahajajo na Českem in v Galicii prav rodovitni posamesni hmeljniki na visocih krajih, kjer se le kaka borna vinska brajda najde. To nam spričuje, da hmelj najhujšo zimo prenaša, in tudi ondi ne pozebe, kjer še česplje se zastran mraza borno ponašajo in prav pičlo rodé.

Hmelj ne potrebuje posebne toplote, ampak srednjo gorkoto, kakoršna je za žita sploh prava, da le vreme ni vsaki dan desetkrat drugače; hitri in večkratni premeni pa niso hmelju prijetni. Prehuda mokrota pri stanovitnem mrazu ali pa dolga suša ste hmelju najbolj škodljive. Sicer potrebuje hmelj obilo vlažnosti za svojo rast, ktero dobiva deloma iz tal deloma pa izpod neba. Da hmelj spešno raste in široke peresa poganja, potrebuje precej vlage. Nasproti pa mu megleno vreme ob času cvetja jako škoduje, ker mu cvetni prah razmoči; ravno tako so mu tudi vetrovi v kvar,

ki mu cvetni prah otresejo; zato naj se ondi, kjer po navadi jesenske megle zgodaj nastajajo, le zgodnji hmelj sadi. Suhi ali zlo vetrovni kraji, kjer poredkoma in po malem rôsa pada, niso za hmelj, ker se perje zavolj pomanjkanja vlage posuši in cvetni zarod se zamori.

Gospodarska skušnja.

(V pavolo zavito grozdje in sadje se dolgo ohrani frišno). Skušnja je učila, da ima pavola lastnost, marsiktero reč dolgo časa dobro ohraniti. Tako so steklenico (flaško) mesene juhe ali župe čez leto in dan prav dobro ohranili, ko so jo v pavolo rahlo zavili. Amerikanci so skusili to tudi z grozdem, tako-le: Grozd so pustili na pečli dolgo časa in celó noter do zime; potem so ga odrezali z ostrim nožem, in grozd, ko so mu odrebili vse gnjile jagode, pustili v mrzlem hramu; zatem so ga zavili v pavolo in položili v posódo iz belega plêha grozd na grozd, pa le toliko grozdov, da grozd grozda ni preveč tlačil; to storivši so zakapali pokrov s smolo. Tako shranjene posode se spravijo v hladnem hramu, v katerem pa ne zmrzuje. Tudi hruške in jabelka zavijajo Amerikanci v pavolo; tako zavite se ohranijo za prodaj dolgo dobre in tudi lepe v barvi.

(Sirovo maslo ali puter se dá najbolje umesti) v hramu, kjer ni gorkote čez 12 stopinj, pa tudi ne pod 10 stopinj Romirjevega gorkomera. Mleko in smetana morata imeti enako gorkoto, kar se lahko doseže, da se po potrebi zgrejeta ali pa shladita.

O Vodnikovem spominku.

V Radoljci 2. svečana 1862.

Zopet obhajamo rojstni god našega neumrlega Vodnika. Sveta dolžnost mi je tedaj o njegovem spominku spregovoriti.

Spomin slavnih rojakov v narodu je dokaz narodne probude in zavesti. Spomin se mora izraziti očitno, primerno, dostojno in koristno. V spominjevanji ležati mora novo kalivno seme za národne djanja, za izobraženje in poslavljenje naroda. Seme ne sme biti mrtvo, temuč mora imeti v sebi moč porodivno. Ako ima to sploh veljati v narodih, tedaj je posebno koristno vodilo o narodih, ki dremali so v teku vremen in nezgod, in se še le izbujajo iz težkega spanja. Kjer narodno polje razcveta se krasno in obilno, ondi ga primerno kinčajo ponosni spominki poslopij, stavb, slavolokov itd. Al kjer leži še polja toliko nerodovitnega, tam mora se najpopred obsejati s semenom narodnim.

To seme je slovstvo.

S slovstvenim napredovanjem zamoremo postaviti tedaj najdostojniši in najkoristniši spomin neumrjočemu Vodniku.

Moj nasvet je tedaj, da naj se darovi za njegov spominek donešeni, obrnejo za slovstvo in sicer tako, da se vsakoletne obresti od glavnice postavijo za darilo najizvrstnejemu slovstvenemu delu. *)

Za izpeljavo te namembe naj se ustavi odbor treh v slovstvenih rečeh zvedenih rodoljubov, ki imajo svetovati pravila in red za darila.

To je moja povrhna misel, ki si jo le za to izreči upam, ker bil sem pričetnik Vodnikovega spominka. To sem želel, in tudi v ta namen naberl darove, da bi postavil se očiten kamniten spominek ali pri rojstni hiši Vodnikovi ali na grobu njegovem ali v sredi Ljubljane. Sprememba mojih tadanjih misel opira se na boljše prevdarjeno pravilo zgorej izrečeno.

*) Nadjamo se, da vsakdo bo rad potrdil gosp. doktorjev nasvêt, ker vsako leto bi se iz obresti postavil po tem Vodniku duševen spominek, — glavnica pa ostane, da bo kadaj kakor koli vendar še mogoče z nabranimi novimi doneski postaviti kamniten ali železen spominek. Vred.

Treba tedaj, ker se imajo darovi drugače obrniti, kakor je bilo iz početka obljubljeni, da dragi rojaki in rodoljubi izrečejo: ali so s tem mojim predlogom zadovoljni ali ne? Naj tedaj oni, ki jim izrečena namemba ni po volji, naznanijo svojo misel kmalo vredništvu „Novic“ ali jo spregovoré kje drugod očitno.

Gledalo se bode na večino glasov ali molčečih in tedaj s to mislijo zastopljenih dariteljev, ali pa ji nasprotnih. Potem se bode zamoglo zastran odbora govoriti, da ta prime delo v roke, in ob letu bodemo imeli že lep in razveseliven dušen spominek Vodnikov.

Sicer pa obljubimo vsi rojaki danes, Vodniku postaviti v naših mislih, čutkih in delih spomin s tem, da sledimo zvesto za njim, našem vodnikom, na poti narodne omike in narodnega blagostanja.

Duh njegov naj edini vlada, vodi nas!

Dr. Lovro Toman.

Govori

v poslednji „besedi“ narodne čitavnice ljubljanske na čast Vodniku.

Govor Fr. Malavašičev.

„Ne hčere, ne sina
Po meni ne bó;
Dovolj je spomina —
Me pesmi pojó!“ —

Tako je pël v začetku tega stoletja naš oče Vodnik, — mož, kterega imenujemo Slovenca prvega, — mož, kterega iskrena ljubezen do domovine je unemala rojake na vse strani, — mož, kterega sto in četerti rojstni dan obhajati je namen nocojšne besede, namen mojega govora.

Srce mi vpada, trese se mi v persih, ko prevdarim, česa se lotil sem, da bi dosegel svoj namen, in ustregel Vam, Gospôda! Pa vendar — skušnja veljá!

„Ne hčere, ne sina
Po meni ne bó!“ — —

Imenitne, pomenljive besede! — Gospôda! ne zamerite, da jih obrnem drugače, kakor si jih je mislil naš oče Vodnik; ne zamerite mi, ako rečem brez ovinka, da je bil Vodnik v tej reči sicer prerok — pa v narodnem obziru kriv prerok, ko je pël:

Ne hčere, ne sina
Po meni ne bo! — —

Časi marsikoga prekanejo, in tudi njemu niso prizanesli. — Veselimo se, da se je tako zgodilo!

Ozrem naj se po tej krasni dvorani, ali v lepe ravnine slovenskih dežel, ali v obertne doline, na višave planinske; ozrem naj se na bregove bistre Save, dereče Drave, šumeče Mure, doneče Soče — ali naj me peljejo oči na obrežje bogatega jadranskega morja — naj pogledam na cveteče polje naše mlade pa rodovitne literature — — povsod, povsod — in vse, vse mi pričuje, da ima naš Vodnik sinov, kolikor je pravih mož in mladenčev slovenskih — mož in mladenčev, kterim današnji čas ni vganjka, kterih srca napaja kri čisto slovenska.

Gospodje! rekel sem, da je bil Vodnik kriv prerok, ko je pël v svoji otožnostil „Ne sina po meni ne bo!“

Prašam Vas, gospodje! ali ste Vodnikovih misel? Gotovo ne bi ne eden Vas hotel — ne mogel — ne smel reči: jez nisem Vodnikov sin!

Vidim Vam na obrazih, da ste njegovi zvesti, čvrsti sinovi, da ste tukaj v središču slovenstva namestovavci dragih bratov vseh slovenskih dežel, kteri nam nocoj morda v duhu pošiljajo svoje goreče želje, z nami se veseliti — z nami biti zvesti sinovi Vodnikovi! — Slava Vam! Slava vsem bratom Slovencom! — —

Ne hčere, ne sina
Po meni ne bo! —